

BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

Fizičkom licu koje prema svome imovnom stanju nije u mogućnosti da ostvari pravo na sudsku zaštitu bez štete po nužno izdržavanje sebe i svoje porodice, obezbjeđuje se besplatna pravna pomoć.

Besplatna pravna pomoć podrazumijeva obezbjeđivanje potrebnih sredstava za potpuno ili djelimično pokrivanje troškova pravnog savjetovanja, sastavljanja pismena, zastupanja u postupku pred sudom, Državnim tužilaštvom i Ustavnim sudom Crne Gore i u postupku za vansudsko rješavanje, kao i oslobađanje od plaćanja troškova sudskog postupka.

KO MOŽE BITI KORISNIK BESPLATNE PRAVNE POMOĆI?

- 1) crnogorski državljanin;
- 2) lice bez državljanstva (apatrid) koje zakonito boravi u Crnoj Gori i lice koje traži azil u Crnoj Gori;
- 3) stranac sa stalim nastanjenjem ili odobrenim privremenim boravkom i drugo lice koje zakonito boravi u Crnoj Gori;

KO IMA PRAVO NA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ?

- 1) korisnik materijalnog obezbjeđenja porodice ili nekog drugog prava iz socijalne zaštite
- 2) dijete bez roditeljskog staranja;
- 3) lice sa posebnim potrebama;
- 4) žrtva krivičnog djela nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici i trgovina ljudima (Članovima porodice, smatraju se supružnici ili vanbračni supružnici i njihova djeca, usvojena djeca i drugi

srodnici koji sa njima žive u porodičnoj zajednici, a koje je dužan da izdržava).

5) lice slabog imovnog stanja (lice koje nema imovinu, a njegov mjesečni prihod i ukupan mjesečni prihod članova porodice ne prelazi iznos 30% (146 €) prosječne zarade u Crnoj Gori za jednog člana i po 15% (73 €) prosječne zarade za svakog narednog člana).

OBLICI BESPLATNE PRAVNE POMOĆI SU:

Pravno savjetovanje tj. pružanje pravnog obavještenja i pravnog savjeta o pravima i obavezama iz određene pravne oblasti.

Sastavljanje pismena - tužbe, žalbe, ustavne žalbe ili akta kojim se inicira postupak zaštite pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Zastupanje - preduzimanje procesnih radnji pred sudom, Državnim tužilaštvom, Ustavnim sudom i u postupku za vansudsko rješavanje sporova

Besplatnu pravnu pomoć **NEĆETE** moći ostvariti u postupku pred privrednim sudovima i postupku registracije oblika obavljanja privredne djelatnosti, krivičnom postupku i postupku za naknadu štete u vezi klevete i uvrede, kao ni u postupku po tužbi za smanjenje iznosa izdržavanja djeteta.

Za pružanje besplatne pravne pomoći ovlašćeni su ADVOKATI i SLUŽBA ZA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ nadležnog suda.

Postupak odobravanja besplatne pravne pomoći

Zahtjev za odobravanje besplatne pravne pomoći podnosi se na obrascu koji se može dobiti u svakom osnovnom sudu odnosno Službi za besplatnu

pravnu pomoć. Odluka po zahtjevu donijeće se u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva, protiv ove odluke može se pokrenuti Upravni spor.

Ukoliko Vam bude odobren zahtjev dobićete Uputnicu u kojoj će biti navedeno ime advokata koji vam je određen, kratak opis pravne stvari za koju je odobrena besplatna pravna pomoć i iznos nužnih troškova.

Besplatna pravna pomoć sa elementom inostranosti

Pravo na besplatnu pravnu pomoć može ostvariti državljanin ili lice koje zakonito boravi u državi članici Evropske Unije ukoliko je za spor sa elementom inostranosti nadležan Sud u Crnoj Gori. U tom slučaju podnosilac zahtjeva mora dokazati da zbog razlike u životnim troškovima između države njegovog državljanstva i Crne Gore, ne može pokriti troškove pravne pomoći bez štete po nužno izdržavanje sebe i svoje porodice.

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

BESPLATNA PРАВNA POMOĆ

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ: **01**

MIRNO RJEŠAVANJE SPOROVA – POSREDOVANJE

Da li znate da postoji način rešavanja spora i bez pokretanja sudskog postupka?

Posredovanje se sprovodi u građansko-pravnim sporovima, uključujući i sporove iz porodičnih, privrednih, radnih i drugih imovinskopravnih odnosa fizičkih i pravnih lica.

Postupak posredovanja se pokreće na osnovu sporazuma stranaka, a ako je pokrenut sudski postupak, na osnovu preporuke suda.

Posredovanje je postupak u kojem stranke, uz pomoć jednog ili više posrednika, pokušavaju da riješe spor.

Mirno rešavanje sporova je postupak koji odlikuje dobrovoljnost, jednakost stranaka, tajnost, brzina, efikasnost i smanjenje troškova postupka.

PREDNOSTI U ODNOSU NA SUDSKI POSTUPAK:

1. Sudski postupak je strogo formalan i stranke ne mogu uticati na tok sudskog postupka, dok se postupak posredovanja sprovodi na način i po proceduri koju stranke odrede.
2. U sudskom sporu nema mogućnost izbora sudije, dok u postupku posredovanja stranke biraju posrednika koji će voditi postupak posredovanja.

3. U sudskom postupku odluku donosi sud, dok u postupku posredovanja stranke kreiraju način ishoda spora.
4. Trajanje postupka posredovanja određuju stranke, dok rokove u sudskom sporu određuje sud, a trajanje istog zavisi od brojnih okolnosti na koje stranke ne mogu uticati.
5. Sudski postupak je skup, dok su troškovi postupka posredovanja svedeni na minimum.
6. U sudskom sporu uvijek imate jednu stranku koja gubi, dok u postupku posredovanja nema poražene stranke. Postignuti dogovor zadovoljava potrebe obje stranke u sporu.

POSREDOVANJE U TOKU TRAJANJA SUDSKOG SPORA

Ako je već pokrenut postupak pred sudom, stranke mogu prihvatiti postupak posredovanja u bilo kojoj fazi postupka.

Postupak posredovanja na osnovu preporuke sude može trajati do 60 dana. Ako stranke u navedenom roku ne postignu dogovor, sudski spor se nastavlja.

U slučaju postizanja dogovora stranke zaključuju sporazum koji posrednik dostavlja sudu. Sadržina postignutog sporazuma predstavlja tekst sudskog poravnaja, kojim se okončava spor.

POSTUPAK POSREDOVANJA KAD SUDSKI SPOR NIJE POKRENUT

Postupak posredovanja se može sprovesti i u slučaju kada sudski spor nije pokrenut. Stranka koja smatra da se spor može riješiti posredovanjem, može drugoj stranci, u pisanoj formi, podnijeti predlog za pokretanje postupka posredovanja. Postupak posredovanja počinje od dana kada je druga stranka prihvatila predlog za posredovanje. Stranke sporazumno određuju jednog ili više posrednika za posredovanje u konkretnom sporu.

Ako je postupak posredovanja pokrenut prije sudskog spora vrijeme trajanja posredovanja stranke određuju sporazumno.

POSTUPAK POSREDOVANJA

Postupak posredovanja sprovodi posrednik, kojeg biraju stranke sporazumno.

Posrednik je obavezan da postupak posredovanja vodi na način kako su se stranke sporazumjele. Posrednik vodi postupak objektivno i savjesno, bez odugovlačenja, vodeći računa o interesima svake stranke. On ne može davati obećanja, garantovati uspjeh u posredovanju, niti nametati strankama rješavanje spora.

Postupak posredovanja sprovodi se na način kako su se stranke sporazumjele, o čemu mogu zaključiti pisani sporazum. Ako se stranke nijesu sporazumjele o načinu sprovođenja postupka posredovanja, posrednik će odrediti način vođenja postupka, uz prethodnu saglasnost stranaka. U toku postupka posredovanja strankama se mora ostaviti dovoljno vremena za razmatranje svih od-

lučnih činjenica i predloga o načinu da se postigne poravnanje. Stranke u postupku posredovanja mogu zastupati zakonski zastupnici, odnosno punomoćnici.

Datum, vrijeme i mjesto održavanja sastanaka za posredovanje određuju stranke sporazumno, odnosno posrednik, ukoliko stranke o tome ne postignu sporazum. Posrednik će održati sastanak sa strankama radi upoznavanja sa prirodom i predmetom spora, kao i sa pitanjima koje treba riješiti. Posrednik može voditi i pojedinačne sastanke sa strankama. Informacije koje dobije od jedne stranke posrednik ne može, bez saglasnosti i odobrenja te stranke, prenijeti drugoj stranki.

Posrednik ne može strankama nametati način rješenja spora. Svojim vještinama posrednik će samo usmjeravati stranke ka pronalaženju zajedničkog rješenja.

U postupku posredovanja, na predlog posrednika i uz saglasnost stranaka, može se tražiti stručni savjet od odgovarajuće institucije ili stručnog lica odgovarajuće specijalnosti.

OKONČANJE POSTUPKA POSREDOVANJA

Posredovanje se okončava :

- 1) zaključenjem poravnanja između stranaka;
- 2) kada stranke prihvate predlog posrednika da posredovanje nije više opravdano;
- 3) odustankom jedne stranke od daljeg postupka posredovanja

Poravnanje predstavlja pozitivan ishod postupka.

Poravnaje se ima smatrati zaključenim kada ga potpišu obje stranke. Poravnanjem stranke završavaju spor u obostranom interesu. Tekst poravnanja sačinjava posrednik. Zaključeno poravnanje ima svojstvo izvršne isprave. Posrednik obavještava stranke o dejstvu postignutog poravnanja kao i o radnjama koje treba da preduzmu u postupku njegovog izvršenja.

Troškovi postupka posredovanja

Ako se stranke nijesu drukčije sporazumjele, svaka stranka snosi svoje troškove, a zajedničke troškove stranke snose na jednake djelove. Zajedničke troškove postupka posredovanja čine nagrada za rad posrednika i naknada troškova koje je posrednik imao u postupku posredovanja.

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

MIRNO RJEŠAVANJE SPOROVA – POSREDOVANJE

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ: **02**

INVALIDSKA PENZIJA

Invalidnost postoji kad kod osiguranika zbog promjena u zdravstvenom stanju, koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili medicinskom rehabilitacijom, nastane potpuni gubitak radne sposobnosti.

Invalidnost postoji i kad kod osiguranika zbog promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem ili medicinskom rehabilitacijom, nastane djelimični gubitak radne sposobnosti od 75%.

Uslovi za ostvarivanje prava na invalidsku penziju

Invalidnost može nastati zbog povrede na radu, profesionalne bolesti, povrede van rada ili bolesti.

- 1) Ukoliko je uzrok nastanka invalidnosti povreda na poslu, ili profesionalno oboljenje, osiguranik stiče pravo na invalidsku penziju bez obzira na dužinu penzijskog staža i navršene godine života.
- 2) Ukoliko je uzrok nastanka invalidnosti povreda van posla ili bolest osiguranik stiče pravo na invalidsku penziju pod uslovom da je gubitak radne sposobnosti nastao prije navršenja godina života propisanih za sticanje prava na starosnu penziju i da mu penzijski staž pokriva najmanje jednu trećinu radnog vijeka.

Osiguranik kod kojeg nastupi potpuni gubitak radne sposobnosti stiče, uz ispunjenje drugih uslova, pravo na **punu invalidsku penziju**.

Osiguranik kod kojeg nastupi djelimični gubitak radne sposobnosti od 75%, stiče, uz ispunjenje drugih uslova, pravo na **djelimičnu invalidsku penziju**.

Radni vijek je broj punih godina u periodu od dana kad je osiguranik navršio 20 godina života, odnosno 23 godine života, ako je redovnim školovanjem stekao višu stručnu spremu, odnosno 26 godina života, ako je redovnim školovanjem stekao visoku stručnu spremu, do dana nastanka invalidnosti.

Kako se izračunava visina invalidske penzije?

Visina invalidske penzije izračunava se tako što se lični bodovi osiguranika pomnože sa vrijednošću penzije za jedan lični bod na dan ostvarivanja prava.

Lični bodovi osiguranika utvrđuju se množenjem ličnog koeficijenta osiguranika i njegovog penzijskog staža.

Godišnji lični koeficijent predstavlja odnos Vaše (osiguranikove) zarade i prosječne zarade u Republici.

Vrijednost penzije za jedan lični bod je utvrđeni iznos penzije za jedan lični bod koji se usklađuje nakon isteka svakog kalendarskog polugodišta.

- a) Ukoliko je uzrok nastanka invalidnosti povreda na poslu ili profesionalno oboljenje invalidska penzija određuje se u visini starosne penzije koja bi osiguraniku pripadala za 40 godina penzijskog staža.
- b) Ukoliko je gubitak radne sposobnosti prozrokovan povredom van posla ili bolešću, za određivanje visine penzije dodaje se penzijski staž i to: od dana nastanka invalidnosti, do navršenih 55 godina života, dodaje se $\frac{2}{3}$ penzijskog staža a od navršenih 55 godina, do navršenih 60 godina života dodaje se $\frac{1}{2}$ penzijskog staža, s tim što se staž može dodavati samo do 40 godina.

Osiguraniku-ženi za određivanje visine invalidske penzije priznaje se, za svako rođeno dijete 6 mjeseci posebnog staža.

Postupak za ostvarivanje prava

Pravo na invalidsku penziju ostvaruje se kod Fonda Penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore.

Postupak za ostvarivanje prava pokreće se na zahtjev osiguranika, odnosno poslodavca kod kojeg je osiguranik zaposlen kao i na predlog zdravstvene organizacije koja osiguraniku pruža zdravstvenu zaštitu.

Zahtjev, odnosno predlog za ostvarivanje prava na invalidsku penziju podnosi se područnoj jedinici Fonda Penzijskog i invalidskog osiguranja na čijem području je osiguranik poslednji put osiguran.

Uz zahtjev, odnosno predlog za invalidsku penziju **podnosi se**: medicinska dokumentacija koju čine (predlog za vještačenje od ordinirajućeg ljekara, izvještaja ljekara specijalista, otpusne list i sl., fotokopija radne knjižice, a posle revizije djelimičnog rješenja original radna knjižica, izvod iz matične knjige rođenih, prijava o povredi na radu).

Područnoj jedinica Fonda Penzijskog i invalidskog osiguranja, na osnovu nalaza, ocjene i mišljenja Prvostepene invalidske komisije Fonda Penzijskog i invalidskog osiguranja kao organa vještačenja, donosi **djelimično rješenje** o utvrđenom gubitku radne sposobnosti.

Djelimično rješenje podliježe reviziji koju vrši Ministarstvo rada i socijalnog staranja.

U postupku revizije vrši se obavezna revizija nalaza, ocjene i mišljenja organa vještačenja.

Nakon davanja saglasnosti na djelimično rješenje od strane Ministarstva rada i socijalnog staranja i utvrđivanja podataka o stažu osiguranja i zaradama Područna jedinica Fonda Penzijskog i invalidskog osiguranja donosi rješenje o invalidskoj penziji.

Protiv rješenja o invalidskoj penziji nezadovoljna stranka može izjaviti žalbu Ministarstvu rada i socijalnog staranja u Podgorici u roku od 15 dana od dana prijema rešenja. Žalba se podnosi Fondu Penzijskog i invalidskog osiguranja.

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

INVALIDSKA PENZIJA

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ: **03**

NEKE INFORMACIJE O ZAŠTITI PRAVA ZAPOSLENOG

Ugovor o radu

Ugovor o radu zaključuju zaposleni i poslodavac prije stupanja na rad zaposlenog.

Prava i obaveze iz radnog odnosa zaposleni ostvaruje danom stupanja na rad.

Šta mora da sadrži ugovor o radu:

naziv i sjedište poslodavca; ime i prezime zaposlenog, mjesto prebivališta, odnosno boravištva zaposlenog; jedinstveni matični broj zaposlenog, odnosno lični identifikacioni broj u slučaju stranog državljanina; vrstu i stepen stručne spreme zaposlenog, odnosno nivoa obrazovanja i zanimanja; vrstu i opis poslova koji zaposleni treba da obavlja; mjesto rada; vrijeme na koje se zasniva radni odnos (na neodređeno ili određeno vrijeme); trajanje ugovora o radu na određeno vrijeme; dan stupanja na rad; radno vrijeme (puno, nepuno ili skraćeno); iznos osnovne zarade, visinu koeficijenta i elemente za utvrđivanje radnog učinka, naknade zarade, uvećane zarade i druga primanja zaposlenog; rokove za isplatu zarade i drugih primanja na koja zaposleni ima parvo; način korišćenja odmora u toku rada, dnevnog i sedmičnog odmora, godišnjeg odmora, praznika i drugih odsustava sa rada, u skladu sa zakonom i kolektivnim ugovorom.

Probni rad

Ugovorom o radu može da se ugovori probni rad koji može da traje najduže šest mjeseci.

Lice koje zasniva radni odnos sa probnim radom ima sva prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa. Probni rad nije uslov za zasnivanje radnog odnosa, već za njegov opstanak, što znači da poslodavac može otkazati ugovor o radu ako zaposleni nije pokazao odgovarajuće radne i stručne sposobnosti za vrijeme probnog rada. Takođe, za vrijeme trajanja probnog rada svaka ugovorna strana može jednostrano raskinuti ugovor o radu i prije isteka roka na koji je ugovor zaključen uz pisano obrazloženje

Radni odnos na određeno vrijeme

Radni odnos na određeno vrijeme zasniva se na vrijeme čije je trajanje unaprijed određeno zbog objektivnih okolnosti koje su opravdane rokom ili izvršenjem posla. Sa istim zaposlenim, ne može se zaključiti jedan ili više ugovora o radu, ukoliko je njihovo trajanje, neprekidno ili sa prekidima, duže od 24 mjeseca. Prekid kraći od 60 dana ne smatra se prekidom.

Izuzetno, ugovor o radu na određeno vrijeme može trajati i duže od 24 mjeseca, samo ako je to potrebno **zbog zamjene privremeno odsutnog zaposlenog, obavljanja sezonskih poslova ili rada na određenom projektu do okončanja tog projekta.**

Zaposleni koji je zaključio ugovor o radu na određeno vrijeme ima ista prava, obaveze i odgovor-

nosti, kao i zaposleni koji je zaključio ugovor o radu na neodređeno vrijeme.

Aneks ugovora o radu

U toku rada zaposlenog može nastati potreba za izmjenom uslova rada koji su ugovoreni između njega i poslodavca kod kojeg je zaposlen. Izmjena ugovora o radu vrši se zaključenjem Aneksa Ugovora o radu.

Uz Aneks ugovora o radu, poslodavac je dužan da zaposlenom dostavi pismeno obavještenje koje sadrži razloge za ponudu, rok u kojem zaposleni treba da se izjasni o ponudi i da ukaže na pravne posledice koje mogu da nastanu odbijanjem ponude. Zaposleni je dužan da se o ponudi izjasni najkasnije u roku od 8 dana. Ukoliko se zaposleni u tom roku ne izjasni, smatra se da je odbio ponudu.

Ako ponuđena strana prihvati ponudu, zaključuje se Aneks ugovora, koji postaje sastavni dio ugovora o radu. Zaposleni koji je prihvatio ponudu, zadržava pravo da osporava aneks ugovora o radu kod inspekcije rada, Agencije za mirno rješavanje radnih sporova ili kod nadležnog suda.

Zarada zaposlenog

Zaposleni ima parvo na odgovarajuću zaradu, koja se utvrđuje u skladu sa zakonom, opštim aktom i ugovorom o radu, a koja ne može biti niža od minimalne zarade koja se utvrđuje za teritoriju Crne Gore. Zarada zaposlenog se utvrđuje pri svakoj isplati. Isplata se vrši u novcu, najmanje jedanput mjesečno. Prilikom svake isplate zarade poslodavac je dužan da zaposlenom dostavi njen obračun. Zarada se isplaćuje unazad.

Uvećana zarada

Zaposleni ima pravo na uvećanu zaradu u sledećim slučajevima: rad duži od punog radnog vremena, noćni rad, minuli rad, rad u dane državnih i vjerskih praznika koji su zakonom utvrđeni kao neradni dani i za druge slučajeve utvrđene kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu.

Radni odnos može prestati:

1) po sili zakona; 2) sporazumom između zaposlenog i poslodavca; 3) otkazom ugovora o radu od strane poslodavca ili zaposlenog.

Otkaz ugovora o radu: Od strane zaposlenog

Zaposleni ima pravo da poslodavcu otkáže ugovor o radu, u pisanom obliku, najmanje 15 dana prije dana koji je naveo kao dan prestanka radnog odnosa.

Od strane poslodavca

Poslodavac može otkazati ugovor o radu zaposlenom iz razloga koji se odnosi na:

radnu sposobnost zaposlenog i njegovo ponašanje, povredu radne obaveze krivicom zaposlenog, nepoštovanje discipline od strane zaposlenog, ako zaposleni odbije da potpiše Aneks ugovora o radu, zbog potreba poslodavca (ako usled tehnoloških i drugih promjena prestane potreba za radom zaposlenog).

Poslodavac je dužan da zaposlenog pisanim putem upozori na postojanje razloga za otkaz ugovora o radu i da mu ostavi rok od najmanje pet dana da se izjasni na navode iz upozorenja.

Odluku o otkazu ugovora o radu donosi poslodavac, u formi rješenja i dostavlja ga zaposlenom. Rješenje mora sadržati: osnov za davanje otkaza, obrazloženje i pouku o pravnom lijeku.

Rješenje je konačno.

Zaposleni koji nije zadovoljan rješenjem ima pravo da pokrene spor pred nadležnim sudom radi zaštite svojih prava, u roku od 15 dana od dana prijema rješenja, a može da pokrene postupak i pred Agencijom za mirno rješavanje radnih sporova.

Poslodavac je dužan da zaposlenom, u slučaju prestanka radnog odnosa, odnosno otkaza ugovora o radu, isplati sve neisplaćene zarade, naknade zarade i druga primanja koja je zaposleni ostvario do dana prestanka radnog odnosa, kao i uplati doprinose za socijalno osiguranje u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu.

Obavještenje o privremenoj spriječenosti za rad

Zakon o radu izričito propisuje da je zaposleni dužan da najkasnije u roku od tri dana od dana nastupanja privremene spriječenosti za rad, o tome dostavi poslodavcu potvrdu ljekara koja sadrži očekivano trajanje spriječenosti za rad.

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

NEKE INFORMACIJE O ZAŠTITI PRAVA ZAPOSLENOG

BROŠURA
BROJ: **04**

MATIČNI REGISTRI

Šta sadrže matični registri?

Matični registri su službene evidencije o ličnom stanju crnogorskih državljana, nastalim u Crnoj Gori i drugoj državi, kao i državljana drugih država (stranaca) i lica bez državljanstva nastalim u Crnoj Gori.

Lična stanja su: rođenje, vjenčanje i smrt.

O ličnom stanju građana vode se matični registri rođenih, matični registri vjenčanih i matični registri umrlih.

Ko vodi matične registre?

Matični registar rođenih i matični registar umrlih vodi organ državne uprave nadležan za unutrašnje poslove (Područne jedinice za upravne unutrašnje poslove Ministarstva unutrašnjih poslova) - MUP.

Matični registar vjenčanih vodi organ lokalne uprave - Opština.

Službeno lice, odnosno matičar je obavezan da upis u matični registar izvrši bez odlaganja.

Da li imam pravo da mi lično ime bude upisano na jeziku koji govorim?

DA! Zakonska je obaveza da se lično ime pripadnika manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice upisuje u matične registre na njegovom jeziku i pismu.

Matični registar rođenih

Gdje se vrši upis rođenja djeteta, ko prijavljuje rođenje, u kojem roku?

Rođenje djeteta upisuje se u matični registar rođenih u opštini u kojoj je dijete rođeno.

Rođenje djeteta u porodilištu ili drugoj zdravstvenoj ustanovi obavezna je da prijavi zdravstvena ustanova.

Ako dijete nije rođeno u zdravstvenoj ustanovi, činjenicu rođenja obavezan je da prijavi otac djeteta, odnosno majka ako je u mogućnosti.

Ako roditelji nijesu u mogućnosti da prijave rođenje djeteta, rođenje djeteta je obavezno da prijavi lice koje je porođaj obavilo ili koje je prisustvovalo porođaju, odnosno lice u čijem je stanu dijete rođeno.

U prethodnim slučajevima, uz prijavu se prilaže potvrda doktora medicine o rođenju djeteta.

Rođenje se prijavljuje u roku od tri dana od dana rođenja djeteta.

Ako se prijava, zbog neradnog dana, ne može podnijeti u roku, prijava se podnosi prvog narednog radnog dana.

Koji je rok da se odredi lično ime djetetu?

Roditelji su obavezni da odrede lično ime djeteta u Područnj jedinici MUP-a, u roku od **tri dana** od dana rođenja djeteta, odnosno donošenja rješenja organa starateljstva u slučaju da su roditelji ne-

poznati, nijesu živi ili su u nemogućnosti da vrše roditeljska prava.

Osim saglasne izjave o određivanju ličnog imena djeteta, istom prilikom pred službenikom na zapisnik otac djeteta daje izjavu o priznanju očinstva ukoliko se radi o vanbračnoj zajednici.

Ukoliko otac ne želi da prizna očinstvo, ili nije prisutan, u matični registar rođenih biće upisani samo podaci o majci djeteta.

Izuzetno, ako iz opravdanih razloga lično ime djeteta nije moglo biti prijavljeno u roku, to se mora uraditi najkasnije u roku od 30 dana od dana rođenja ili pronalaska djeteta.

Ukoliko u momentu rođenja djeteta bar jedan od roditelja posjeduje crnogorsko državljanstvo automatski će se u matični registar rođenih upisati činjenica državljanstva djeteta.

Matični registar vjenčanih

Upis zaključenog braka vrši matičar u opštini u kojoj je brak zaključen. Upis se vrši istog dana kada je brak zaključen.

Matični registar umrlih

Smrt lica upisuje službeno lice u opštini gdje je smrt nastupila.

Ukoliko mjesto smrti nije moguće utvrditi, smrt lica upisuje službeno lice, u opštini gdje je umrlo lice nađeno.

Činjenicu smrti dužni su da prijave članovi porodice sa kojima je umrlo lice življelo, a ako tih lica

nema druga lica sa kojima je umrli živio odnosno lica u čijem stanu je umrli živio a ukoliko nema ni tih lica onda lice koje je prvo saznalo za činjenicu smrti.

Smrt lica prijavljuje se u mjestu gdje je smrt nastupila u roku od tri dana od dana smrti, odnosno nalaska umrlog lica.

Ako se prijava, zbog neradnog dana, ne može podnijeti u roku, prijava se podnosi prvog narednog radnog dana.

Naknadni upis u matične registre

Naknadni upis rođenja ili smrti ili drugih činjenica prijavljenih nakon isteka roka od 30 dana od dana kad su se desile, službeno lice će izvršiti nakon sprovedenog postupka utvrđivanja činjenica u vezi rođenja ili smrti.

Ukoliko službeno lice utvrdi da nema osnova za upis u matične registre, donijeće rješenje o odbijanju prijave za upis.

Lice koje je crnogorsko državljanstvo steklo prijemom, službeno lice upisaće u matični registar rođenih po službenoj dužnosti.

Utvrđivanje vremena i mjesta rođenja

Ukoliko lice nije rođeno u zdravstvenoj ustanovi (sva rođenja van zdravstvene ustanove, najčešće u kućnim uslovima), utvrđivanje vremena i mjesta rođenja sprovodi se kroz vanparnični sudski postupak.

Postupak se pokreće predlogom od strane samog lica čije vrijeme i mjesto rođenja treba utvrditi,

ili drugog lica koje ima pravni interes. U ulozi predlagača se mogu naći i organ starateljstva kao i druga lica koja su inače, ovlašćena da prijave rođenje.

Predlog za utvrđivanje vremena i mjesta rođenja mora da sadrži podatke o samom licu, ukoliko su poznati, dokaze kojima se te činjenice mogu utvrditi ili učiniti vjerovatnim, kao i druge činjenice koje mogu biti od značaja (izjave svjedoka).

U dokaznom postupku sud mora da sasluša najmanje dva punoljetna svjedoka koji su predlogom navedeni a čiji identitet utvđuje na osnovu uvida u javnu ispravu sa fotografijom.

Predlagač je oslobođen plaćanja taksi dok troškovi vještačenja padaju na teret suda.

Protiv rješenja suda može se izjaviti žalba u roku od 15 dana od dana dostavljanja.

Pravosnažno rješenje kojim je utvrđeno vrijeme i mjesto rođenja sud dostavlja Područnoj jedinici za upravne unutrašnje poslove MUP-a, u roku od 8 dana od dana pravosnažnosti, radi upisa činjenice rođenja.

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

MATIČNI REGISTRI

BROŠURA
BROJ: **05**

NASILJE U PORODICI

ŠTA JE NASILJE U PORODICI?

Nasilje u porodici je činjenje ili nečinjenje člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice.

Žrtva nasilja ima pravo na besplatnu pravnu pomoć, socijalnu zaštitu, povjerljivost postupanja, hitnost intervencije, kao i izrade plana pomoći žrtvama od strane centara za socijalni rad.

KO SE SMATRA ČLANOM PORODICE?

Članovima porodice smatraju se:

- 1) supružnici ili bivši supružnici, njihova djeca i djeca svakog od njih;
- 2) vanbračni supružnici ili bivši vanbračni supružnici, bez obzira na trajanje vanbračne zajednice, njihova djeca i djeca svakog od njih;
- 3) krvni srodnici i srodnici iz potpunog usvojenja u pravoj liniji bez ograničenja, a u pobočnoj liniji zaključno sa četvrtim stepenom;
- 4) srodnici iz nepotpunog usvojenja;
- 5) tazbinski srodnici zaključno sa drugim stepenom u bračnoj ili vanbračnoj zajednici;
- 6) lica koja žive u istom porodičnom domaćinstvu, bez obzira na srodstvo;

7) lica koja imaju zajedničko dijete ili je dijete začeto.

KO SU ŽRTVE NASILJA?

Žrtve nasilja mogu biti svi, bez obzira na godine, pol, obrazovanje, kulturu, ekonomski status, zdravstveno stanje.

ŠTA SE SMATRA NASILJEM U PORODICI?

1) upotreba fizičke sile; 2) prijetnja napadom koja može prouzrokovati osjećaj lične nesigurnosti ili psihički bol drugog člana porodice; 3) verbalni napadi (psovanje, nazivanje pogrdnim imenom i na drugi način vrijeđanje drugog člana porodice); 4) ograničavanje drugom članu porodice slobodu komuniciranja sa trećim licima; 5) iscrpljivanje radom, uskraćujući san i drugu vrstu odmora, prijetnja izbacivanjem iz stana i oduzimanjem djece; 6) seksualno uznemiravanje drugog člana porodice; 7) uhođenje i na drugi način grubo uznemiravanje drugog člana porodice; 8) oštećenje ili uništava zajedničke imovine ili imovine drugog člana porodice ili pokušavanje da se to učini; 9) uskraćivanje osnovnih sredstva za egzistenciju drugom članu porodice; 10) drsko ponašanje kojim se ugrožava porodični mir člana porodice sa kojim ne živi u porodičnoj zajednici.

Nasiljem se smatra i ako član porodice ne vodi dovoljno brigu o:

1) ishrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj zaštiti ili redovnom pohađanju škole ili ne sprječava dije-

te u štetnom druženju, skitnji, prosjačenju ili krađi ili na drugi način u većoj mjeri zanemaruje podizanje i vaspitanje djeteta;

2) ishrani, higijeni, odijevanju ili medicinskoj zaštiti drugog člana porodice o kome je dužan da se stara, a kome je potrebna posebna pomoć zbog bolesti, invaliditeta, starosti ili drugih ličnih svojstava zbog kojih nije sposoban da se stara o sebi. Težim oblikom nasilja u porodici smatra se prikrivanje člana porodice sa posebnim potrebama.

KAKO DO ZAŠTITE?

Ukoliko ste izloženi bilo kojoj vrsti nasilja u porodici, potražite zaštitu:

Obratite se centru za socijalni rad u vašem mjestu

Centar za socijalni rad, odnosno druga ustanova socijalne i dječje zaštite, zdravstvena ustanova, kao i drugi organ i ustanova koji se bave zaštitom dužni su da, bez odlaganja, pruže zaštitu i pomoć žrtvi u skladu sa svojim nadležnostima.

Obratite se Upravi policije u vašem mjestu

Nakon saznanja za nasilje, policija će preduzeti radnje i mjere u cilju zaštite žrtve, u skladu sa njihovim ovlaštenjima.

POSTUPAK ZA ZAŠTITU

KRIVIČNI POSTUPAK – Nasilje u porodici je krivično djelo. Postupak za zaštitu pokreće se podnošenjem krivične prijave.

U krivičnom postupku nasilnik može biti osuđen novčanom kaznom ili kaznom zatvora – najviše 12 godina, u slučaju smrti člana porodice ili porodične zajednice.

ZAŠTITNE MJERE

Organ za prekršaje izriče zaštitnu mjeru.

Zahtjev za određivanje zaštitne mjere mogu podnijeti žrtva ili njen zastupnik, centar za socijalni rad, odnosno druga ustanova socijalne i dječje zaštite, policija ili državni tužilac. Zaštitnu mjeru organ za prekršaje može odrediti i po službenoj dužnosti.

Učinocu nasilja može se izreći jedna ili više zaštitnih mjera:

- 1) udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje - od trideset dana do šest mjeseci;
- 2) zabrana približavanja - od trideset dana do jedne godine;
- 3) zabrana uznemiravanja i uhođenja - od trideset dana do jedne godine;
- 4) obavezno liječenje od zavisnosti - dok postoji potreba za liječenjem, ali ne duže od jedne godine;
- 5) obavezni psihosocijalni tretman - do prestanka razloga zbog kojeg je izrečena, ali ne duže od šest mjeseci.

KO MOŽE PODNIJETI ZAHTJEV ZA ODREĐIVANJE ZAŠTITNE MJERE?

Zahtjev za određivanje zaštitne mjere mogu podnijeti žrtva ili njen zastupnik, centar za socijalni

rad, odnosno druga ustanova socijalne i dječje zaštite, policija ili državni tužilac. Zaštitnu mjeru organ za prekršaje može odrediti i po službenoj dužnosti.

Zaštitna mjera se može izreći uz kaznu ili kao samostalna sankcija.

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

NASILJE U PORODICI

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ:

07

OSNOVNA MATERIJALNA DAVANJA U DJEČJOJ ZAŠTITI

Koja su osnovna materijalna davanja iz dječje zaštite?

Osnovna materijalna davanja iz dječje zaštite su:

- naknada za novorođeno dijete;
- dodatak za djecu;
- troškovi ishrane u predškolskim ustanovama;
- pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim obrazovnim potrebama;
- refundacija naknade zarade i naknada zarade za porodijsko, odnosno roditeljsko odsustvo;
- naknada po osnovu rođenja djeteta;
- refundacija naknade zarade i naknada zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena.

Naknada za novorođeno dijete

Jedan od roditelja, usvojlac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje može ostvariti pravo na jednokratnu naknadu za novorođeno dijete.

Uz zahtjev za ostvarivanje ovog prava, prilažete dokaz o mjestu prebivališta, odnosno boravišta za oba roditelja, staraoca ili hranitelja, ili lica kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje.

Dodatak za djecu

Pravo na dodatak za djecu ostvaruje dijete do navršene 18. godine života ako je na redovnom školovanju i ako je:

- korisnik materijalnog obezbjeđenja;
- korisnik dodatka za njegu i pomoć;
- korisnik lične invalidnine;
- bez roditeljskog staranja;
- čiji je roditelj, usvojlac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije.

Za ostvarivanje ovog prava obratite se Centru za socijalni rad.

Ko ima pravo na refundacija naknade zarade i naknada zarade za porodijsko, odnosno roditeljsko odsustvo?

Poslodavac ima pravo na refundaciju sredstava po osnovu isplate naknade zarade zaposlenom za porodijsko, odnosno roditeljsko odsustvo.

Visina sredstava koja se refundiraju poslodavcu zavise od dužine trajanja radnog odnosa zaposlenog prije ostvarivanja ovog prava.

Za ostvarivanje ovog prava poslodavac, uz zahtjev, dostavlja i svu potrebnu dokumentaciju Centru za socijalni rad.

Naknada po osnovu rođenja djeteta

Jedan od roditelja koji je na evidenciji Zavoda za zapošljavanje i student može ostvariti pravo na mjesečnu naknadu po osnovu rođenja djeteta, do navršene jedne godine života djeteta.

Uz zahtjev za ostvarivanje ovog prava, pored za-

htjeva, dostavljate i dokaz o prebivalištu roditelja odnosno dokaz da se jedan od roditelja nalazi na evidenciji Zavoda, odnosno da je student.

Postupak ostvarivanja prava

Nakon što organ primi zahtjev i potrebnu dokumentaciju, donosi rješenje. Rok za donošenje rješenja iznosi 30 dana od dana podnošenja zahtjeva. Ukoliko niste zadovoljni rješenjem podnosite žalbu u roku od 15 dana i to drugostepenom organu preko organa koje je donijelo rješenje na koje se žalite. Drugostepeni organ ima rok od 60 dana da donese rješenje po žalbi. Ukoliko vam drugostepeni organ odbije žalbu imate pravo da podnesete tužbu Upravnom sudu Crne Gore u roku od 30 dana od dana prijema drugostepenog rješenja.

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

OSNOVNA MATERIJALNA DAVANJA U DJEČJOJ ZAŠTITI

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ: **08**

OSNOVNA MATERIJALNA DAVANJA U SOCIJALNOJ ZAŠTITI

Svaki pojedinac ili porodica koji nema uslova za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, a ukoliko ispunjava određene zakonom propisane uslove, ima parvo na materijalnu podršku – odnosno određeni vid novčane pomoći koju država obezbjeđuje ugroženim građanima.

Prava iz socijalne i dječje zaštite

Socijalna i dječja zaštita je djelatnost koja obezbjeđuje mjere i programe za pojedinca i porodicu sa nepovoljnim ličnim ili porodičnim okolnostima, a uključuju prevenciju, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku.

Prava po ovom zakonu može ostvariti crnogorski državljanin sa prebivalištem na teritoriji države ili lice koje ima status stranca sa odobrenim privremenim boravkom ili stalnim nastanjenjem u državi, u skladu sa posebnim zakonom.

Koja su osnovna materijalna davanja u socijalnoj zaštiti?

Građani mogu ostvariti pravo na:

- materijalno obezbjeđenje;
- ličnu invalidninu;
- dodatak za njegu i pomoć;
- zdravstvenu zaštitu;
- troškove sahrane;
- jednokratnu novčanu pomoć;
- naknadu roditelju ili staratelju-njegovatelju lica koje je korisnik lične invalidnine.

Materijalno obezbjeđenje

Pravo na materijalno obezbjeđenje ostvaruje pojedinac, odnosno porodica, ako je pojedinac, odnosno član porodice:

- nesposoban za rad
- sposoban za rad ali je: trudnica, samohrani roditelj, roditelj koji izdržava dijete odnosno roditelj koji vrši produženo roditeljsko pravo, lice koje je završilo školovanje po obrazovnom programu sa prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći ili posebnom obrazovnom programu, lice poslije navršene 18. godine života, do kraja roka propisanog za to školovanje, dijete bez roditeljskog staranja, odnosno lice koje je bilo dijete bez roditeljskog staranja, do zasnivanja radnog odnosa na vrijeme duže od šest mjeseci.

Visina materijalnog obezbjeđenja zavisi od broja članova domaćinstva, visine mjesečnih prihoda ukoliko je porodica ostvaruje, kao i od toga da li ima u vlasništvu ili koristi stan odnosno zemljište.

Kako do materijalnog obezbjeđenja?

Za ostvarivanje ovog prava obratite se Centru za socijalni rad i uz zahtjev dostavite:

- ličnu kartu;
- izvod iz knjige rođenih za djecu koja nemaju ličnu kartu, odnosno lične isprave za lica koja nijesu državljani Crne Gore;
- dokaz da ste na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, odnosno nalaz, ocjena i mišljenje socijalno-ljekarske komisije;
- ljekarsko uvjerenje za trudnice, odnosno izvod iz matične knjige umrlih za bračnog ili vanbračnog druga ili presuda o razvodu bra-

ka ili presuda o povjeravanju djece i vršenju roditeljskog prava;

- rješenje o produženom vršenju roditeljskog prava;
- uvjerenje o završenom školovanju, odnosno potvrda o školovanju za lica poslije navršene 18 godine života;
- rješenje o prestanku smještaja u ustanovu ili rješenje o prestanku porodičnog smještaja-hraniteljstva ili rješenje o prestanku starateljstva.

Lična invalidnina i ostvarivanje prava na ličnu invalidninu

Pravo na ličnu invalidninu ima lice sa teškim invaliditetom.

Da ostvarite ovo pravo obratite se Centru za socijalni rad i uz zahtjev priložite medicinsku dokumentaciju, odnosno rješenje o usmjeravanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama. Nalaz, ocjenu i mišljenje socijalno-ljekarske komisije Centar za socijalni rad obezbjeđuje po službenoj dužnosti.

Dodatak za njegu i pomoć

Pravo na dodatak za njegu i pomoć ima korisnik lične invalidnine i lice koje zbog tjelesnih, mentalnih ili intelektualnih oštećenja nije u mogućnosti da samostalno obavlja aktivnosti radi zadovoljenja osnovnih životnih potreba (da se hrani, oblači ili samostalno održava higijenu).

Da ostvarite ovo pravo obratite se Centru za socijalni rad i uz zahtjev priložite medicinsku dokumentaciju, rješenje o pravu na ličnu invalidninu, rješenje o usmjeravanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama.

Zdravstvena zaštita

Pravo na zdravstvenu zaštitu obezbjeđuje se korisniku: materijalnog obezbjeđenja, dodatka za njegu i pomoć i usluge smještaja.

Troškovi sahrane

Pravo na troškove sahrane imate ukoliko ste preuzeli ovo plaćanje u slučaju smrti korisnika: materijalnog obezbjeđenja, dodatka za njegu i pomoć i smještaja.

Za ostvarenje ovog prava uz zahtjev prilažete: izvod iz matične knjige umrlih, rješenje centra o smještaju, dokaz o plaćenim troškovima sahrane, dokaz da je lice umrlo van mjesta prebivališta, dokaz o plaćenim troškovima prevoza lica koje je umrlo van mjesta prebivališta i dokaz da troškovi sahrane nijesu ostvareni po drugom osnovu.

Jednokratna novčana pomoć

Lice koje ne može zadovoljiti osnovne životne potrebe, kao i porodica koja nema materijalnih mogućnosti da djeci i mladima obezbijedi neophodne uslove za rast i razvoj može ostvariti pravo na jednokratnu novčanu pomoć.

Uz zahtjev za ostvarivanje ovog prava, morate navesti razloge zbog kojih vam je pomoć potrebna i podnijeti odgovarajuću dokumentaciju Centru za socijalni rad.

Naknada roditelju ili staratelju-njegovatelju lica koje je korisnik lične invalidnine

Jedan od roditelja ili staratelja – njegovatelja koji njeguje i brine o licu koje je korisnik lične invalidnine ima pravo na novčanu naknadu.

Uz zahtjev dostavljate Centru za socijalni rad:

rješenje o postavljanju staratelja, izvod iz knjige rođenih za korisnika lične invalidnine i dodatka za njegu i pomoć, rješenje o pravu na ličnu invalidninu, odnosno rješenje o pravu na dodatak za njegu i pomoć, dokaz da nije smješten u javnu ustanovu socijalne i dječje zaštite.

Postupak ostvarivanja prava

Nakon što organ primi zahtjev i potrebnu dokumentaciju, donosi rješenje. Rok za donošenje rješenja iznosi 30 dana od dana podnošenja zahtjeva. Ukoliko niste zadovoljni rješenjem podnosite žalbu u roku od 15 dana drugostepenom organu, a preko organa koje je donijelo rješenje na koje se žalite. Drugostepeni organ ima rok od 60 dana da donese rješenje po žalbi. Ukoliko vam drugostepeni organ odbije žalbu, imate pravo da podnesete tužbu Upravnom sudu Crne Gore u roku od 30 dana od dana prijema drugostepenog rješenja.

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

OSNOVNA MATERIJALNA DAVANJA U SOCIJALNOJ ZAŠTITI

BROŠURA
BROJ: **09**

STAROSNA PENZIJA

Prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja su lična prava i ne mogu se prenositi na druga lica.

Ko pokreće postupak?

Postupak za ostvarivanje prava na starosnu penziju pokreće se na zahtjev osiguranika.

Kome se podnosi zahtjev?

Zahtjev za ostvarivanje prava na starosnu penziju podnosi se područnom odjeljenju Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore na čijem području je osiguranik bio posljednji put osiguran.

Da bi osiguranik ostvario pravo na starosnu penziju potrebno je da ispunjava uslove u pogledu navršenih: godina i penzijskog staža, odnosno staža osiguranja.

Penzijski staž obuhvata:

Stož osiguranja - vrijeme provedeno na radu poslije navršene petnaeste godine života, za koje je uplaćen doprinos za ovo osiguranje;

Poseban staž - vrijeme provedeno van rada, za koje nije uplaćen doprinos za osiguranje, a koje se priznaje u penzijski staž za sticanje i određivanje visine prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja (npr. ženi za djecu koju je rodila, u poseban staž uračunava šest mjeseci po djetetu).

Uslovi za sticanje prava na starosnu penziju su:

Osiguranik stiče pravo na starosnu penziju kad navršši 67 godina života i najmanje 15 godina penzijskog staža.

Osiguranik stiče pravo na starosnu penziju kad navršši 40 godina staža osiguranja.

Osiguranik stiče pravo na starosnu penziju kad navršši 30 godina staža osiguranja, od čega najmanje 20 godina efektivno provedenih na radnim mjestima na kojima se u rudnicima staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem.

Prema prelaznim i završnim odredbama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, pravo na starosnu penziju se u 2017. godini može ostvariti pod sledećim uslovima:

Za muškarce: - 65 godina i osam meseci života i najmanje 15 godina penzijskog staža.

Za žene: - 61 godina i najmanje 15 godina penzijskog staža.

Za svaku narednu godinu (do 2040 godine), starosna granica se povećava za muškarce za 2 meseca, a za žene za ti meseca života godišnje. Tako će u 2018 godini uslov za penziju steći:

- Muškarac sa 65 godina i deset meseci života i najmanje 15 godina penzijskog staža.
- Žena sa 61 godinom i tri meseca života i najmanje 15 godina penzijskog staža.

Pravo na prijevremenu starosnu penziju osiguranik stiče kad navršši 62 godine života i najmanje 15 godina penzijskog staža.

Uz zahtjev za penziju podnose se sledeća dokumenta: Radna knjižica, rješenje o prestanku radnog odnosa, M-4 obrazac za tekuću godinu, broj tekućeg računa banke, staž u bivšoj Jugoslovenkoj Republici (ukoliko ima).

PORODIČNA PENZIJA

Pravo na porodičnu penziju mogu ostvariti:

1. članovi porodice umrlog osiguranika koji je navršio najmanje pet godina staža osiguranja ili najmanje deset godina penzijskog staža ili ispunio uslove za starosnu ili invalidsku penziju;
2. članovi porodice umrlog korisnika starosne ili invalidske penzije.

Članovima porodice umrlog osiguranika, smatraju se: bračni drug i djeca (rođena u braku ili van braka ili usvojena i pastorčad koje je osiguranik, odnosno korisnik prava izdržavao).

Pravo na porodičnu penziju može ostvariti i razvedeni bračni drug, ako mu je pravnosnažnom presudom dosuđeno pravo na izdržavanje.

Udovac/ udovica stiče pravo na porodičnu penziju, ako je:

1. do smrti bračnog druga navršio/la 52 godine života;
2. do smrti bračnog druga ili u roku od jedne godine od dana smrti bračnog druga postao/la potpuno nesposoban/na za rad;
3. poslije smrti bračnog druga ostalo jedno dijete ili više djece koja imaju pravo na porodičnu penziju po tom bračnom drugu, a udovac/ udovica obavlja roditeljsku dužnost prema toj djeci.

Udovac/ udovica koji, u toku trajanja prava na porodičnu penziju, navršši 52 godine života trajno zadržava pravo na porodičnu penziju.

Kada dijete stiče pravo na porodičnu penziju?

Dijete stiče pravo na porodičnu penziju i ona mu pripada do navršenih 19 godina života.

Poslije navršenih 19 godina života dijete stiče pravo na porodičnu penziju i ona mu pripada do završetka školovanja, ali najkasnije do navršene 24 godine života, ako pohađa fakultet (najduže do navršene 25 godine života).

Dijete stiče pravo na porodičnu penziju i ona mu pripada dok traje nesposobnost za samostalan život i rad, nastala do 24 godine života (najkasnije 25).

Dijete stiče pravo na porodičnu penziju i ona mu pripada dok traje nesposobnost za samostalan život i rad, nastala poslije 24 godine života ako ga je osiguranik, odnosno korisnik prava izdržavao do svoje smrti.

Još neke informacije

Ako pravo na porodičnu penziju imaju bračni drug i razvedeni bračni drug umrlog osiguranika, odnosno korisnika prava, određuje se jedna porodična penzija u visini koja pripada za jednog člana porodice i dijeli se na jednake iznose.

Porodična penzija isplaćuje se kao jedna penzija i kada je određena za više korisnika, ako korisnici ne zahtijevaju da im se penzija isplaćuje odvojeno.

Djeci bez oba roditelja, pored porodične penzije po jednom roditelju, pripada i porodična penzija po drugom roditelju, u određenom procentu. Ovako obračunata penzija određuje se kao jedna penzija, čiji iznos ne može preći iznos najviše starosne penzije za penzijski staž od 40 godina.

Ako porodičnu penziju koriste dva ili više članova porodice, pa nekom od njih prestane pravo na penziju, ostalim članovima koji imaju pravo na porodičnu penziju ponovo se određuje visina penzije.

Ako se korisniku porodične penzije, zbog zaposlenja, odnosno obavljanja samostalne djelatnosti ili

korišćenja starosne ili invalidske penzije, ne isplaćuje porodična penzija koja mu pripada, ostalim članovima porodice isplaćuje se za to vrijeme porodična penzija u visini koja se određuje kao da korisnik penzije nije imao pravo na porodičnu penziju.

Pravo na porodičnu penziju prestaje članu porodice koji usljed nastale promjene više ne ispunjava uslove za sticanje i korišćenje tog prava.

Ako osiguranik, odnosno korisnik penzije stekne pravo na dvije ili više penzija, može koristiti samo jednu od tih penzija, po sopstvenom izboru, osim djeca čija su oba roditelja umrla.

Korisniku porodične penzije koji se zaposli ili obavlja samostalnu djelatnost na teritoriji Crne Gore ili u inostranstvu obustavlja se isplata penzije.

Starosna/porodična penzija isplaćuju se od dana ispunjenja uslova, ako je zahtjev podnijet u roku od šest mjeseci od dana ispunjenja uslova propisanih za sticanje prava.

Ako je zahtjev za starosnu/porodičnu penziju podnijet po isteku roka od šest mjeseci penzija se isplaćuju od dana podnošenja zahtjeva i za šest mjeseci unazad, ali najranije od prvog narednog dana od dana prestanka osiguranja.

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

STAROSNA PENZIJA

BROŠURA
BROJ:

10

RASPRAVLJANJE ZAOSTAVŠTINE

Zaostavština ostavioca prelazi po sili zakona na njegove nasljednike u trenutku njegove smrti.

U postupku za raspravljanje zaostavštine utvrđuje se ko su nasljednici umrlog, koja imovina sačinjava njegovu zaostavštinu i koja prava iz zaostavštine pripadaju nasljednicima, legatarima i drugim licima.

Za raspravljanje zaostavštine mjesno je nadležan sud na čijem je području ostavilac u vrijeme smrti imao prebivalište, odnosno boravište (ostavinski sud).

Postupak se pokreće po službenoj dužnosti.

Kad je neko lice umrlo ili je proglašeno za umrlo, organ nadležan za vođenje matičnih knjiga dužan je da, u roku od 15 dana po izvršenom upisu, dostavi smrtovnicu ostavinskom sudu.

Nakon prijema smrtovnice i formiranja spisa, ostavinski sud spise predmeta dostavlja notaru, na dalji postupak. Izbor notara određuje predsjednik suda po spisku notara.

U smrtovnicu se unose svi lični podaci ostavioca: ime, prezime, dan, mjesec, godina, mjesto i čas smrti, mjesto u kome je umrli imao prebivalište, odnosno boravište.

U smrtovnici treba, ako je to moguće, navesti: zakonske nasljednike i zaostavštinu ostavioca.

Na osnovu zakona zaostavštinu ostavioca nasljeđuju: njegovi potomci, usvojenici i njihovi potomci, njegov supružnik, njegovi roditelji, usvojioци,

njegova braća i sestre i njihovi potomci, njegovi djedovi i babe i njihovi potomci, njegovi pradjedovi i prababe. Na osnovu zakona ostavioca nasljeđuje i njegov vanbračni supružnik koji je u pravu nasljeđivanja izjednačen s bračnim.

Zakonski nasljednici nasljeđuju po nasljednim redovima.

Prvi nasljedni red čine djeca i supružnik ostavioca. Ovi nasljednici nasljeđuju na jednake djelove.

Dio zaostavštine koji bi pripao ranije umrlom djetetu da je nadživjelo ostavioca nasljeđuju njegova djeca (unuci ostaviočevi) na jednake djelove, a ako je neki od unuka umro prije ostavioca, dio koji bi njemu pripao da je bio živ u trenutku smrti ostaviočeve nasljeđuju njegova djeca (praunuci ostaviočevi) na jednake djelove, i tako redom sve dok ima potomaka ostaviočevih.

Pravo nasljeđa između supružnika prestaje razvodom braka i poništenjem braka.

Drugi nasljedni red čine roditelji i supružnik ostavioca. Roditelji ostavioca nasljeđuju jednu polovinu zaostavštine na jednake djelove, a drugu polovinu supružnik ostavioca.

Ako poslije ostavioca nije ostao supružnik, roditelji ostavioca nasljeđuju cijelu zaostavštinu na jednake djelove.

Ako je jedan roditelj ostaviočev umro prije ostavioca, dio zaostavštine koji bi mu pripao nasljeđuju njegova djeca (braća i sestre ostaviočevi), njegovi unuci i praunuci i njegovi dalji potomci. Ako su oba roditelja ostaviočeva umrla prije ostavioca, dio zaostavštine koji bi svakom od njih pripao da

je nadživio ostavioca, nasljeđuju potomci. U svim slučajevima ostaviočeva braća i sestre samo po ocu nasljeđuju na jednake djelove očev dio zaostavštine, braća i sestre samo po majci nasljeđuju na jednake djelove majčin dio, a rođena braća i sestre nasljeđuju na jednake djelove sa braćom i sestrama po ocu očev dio, a sa braćom i sestrama po majci majčin dio.

Treći nasljedni red čine djedovi i babe ostavioca. Zaostavštinu ostavioca koji nije ostavio ni potome ni roditelje, niti su ovi ostavili nekog potomka, ni supružnika, nasljeđuju njegovi djedovi i babe. Jednu polovinu zaostavštine nasljeđuju djed i baba po ocu, a drugu polovinu djed i baba po majci. Djed i baba iste loze nasljeđuju na jednake djelove.

Četvrti nasljedni red čine ostaviočevi pradjedovi i prababe

Usvojenik i njegovi potomci imaju prema usvojioцу ista nasljedna prava kao i usvojiočeva djeca i drugi njegovi potomci.

Zaostavštinu ostavioca predstavlja sva pokretna i nepokretna imovina koju je ostavilac posjedovao u momentu smrti.

U slučaju da je ostavilac sačinio testament zaostavština će se raspraviti po testamentu.

Postupak po prijemu smrtovnice

Ako prema podacima iz smrtovnice umrli nije ostavio imovinu, postupak raspravljanje zaostavštine će se obustaviti, kao i u slučaju ako je umrli ostavio samo pokretnu imovinu i sa njima izjednačena prava, a ni jedno od lica pozvanih na nasljeđe ne traži da se sprovede rasprava.

Raspravlanje zaostavštine

U slučaju da je ostavilac imao nepokretne imovine sprovede se postupak raspravljanja zaostavštine.

Za raspravlanje zaostavštine određuje se ročište.

Nadležni organ će u pozivu upozoriti zainteresovana lica da mogu do završetka postupka dati sudu izjavu da li se primaju nasljeđa ili se nasljeđa odriču usmeno na ročištu, ili notarski zapis o nasljedničkoj izjavi, a ako na ročište ne dođu ili ne daju izjavu da se pretpostavlja da se prihvataju nasljeđa i da će sud o njihovim pravima odlučiti prema podacima kojima raspolaže.

Naslednici će se posebno upozoriti da izjava o djelimičnom odricanju od nasljeđa i izjava o odricanju od nasljeđa pod uslovom ne proizvodi pravno dejstvo.

Ako se nasljednik primio nasljeđa ili se odrekao nasljeđa, izjavu o tome mora potpisati, a potpis mora biti ovjeren od strane suda, odnosno notara.

U izjavi treba navesti da li se nasljednik prima, odnosno odriče dijela koji mu pripada, po zakonu ili na osnovu testamenta, ili se izjava odnosi na nužni dio.

Jednom data naslednička izjava je neopoziva.

Postupak raspravljanja zaostavštine će se prekinuti i učesnici u postupku uputiti da pokrenu parnicu, ako su među učesnicima sporne neke činjenice.

Kad se utvrdi kojim licima pripada pravo na nasljeđe ta lica će se oglasiti za nasljednike rješenjem o nasljeđivanju.

Ako u postupku za raspravlanje zaostavštine svi nasljednici sporazumno predlože diobu i način diobe, ovaj sporazum će se unijeti u rješenje o nasljeđivanju.

Rješenje o nasljeđivanju dostaviće se svim nasljednicima i legatarima, kao i drugim licima koja su u toku postupka istakla zahtjev iz zaostavštine.

Pravosnažno rješenje o nasljeđivanju dostaviće se nadležnom organu.

Nasljednik odgovara za dugove ostaviočeve do vrijednosti naslijeđene imovine.

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

RASPRAVLJANJE ZAOŠTAVŠTINE

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ:

11

RAZVOD BRAKA

Postupak u bračnim sporovima pokreće se tužbom.

Postupak za sporazumni razvod braka pokreće se zajedničkim predlogom bračnih supružnika (predlog za sporazumni razvod).

Razvod po tužbi

Tužbu mogu ponijeti oba supružnika.

Pravo na tužbu za razvod braka ne prelazi na nasljednike, ali oni mogu nastaviti već započeti postupak.

Tužba se podnosi iz razloga ako su bračni odnosi ozbiljno i trajno poremećeni ili kad se iz drugih razloga ne može ostvariti svrha braka.

Tužba se podnosi u 3 primjerka, sa izvodom iz matične knjige vjenčanih i izvodom iz knjige rođenih za djecu.

Bračni supružnik ne može tražiti razvod braka za vrijeme trudnoće žene, odnosno dok njihovo dijete ne navrši godinu dana života, osim ako žena pristane na razvod.

Ako tužbu za razvod braka podnese punomoćnik stranke, u punomoćju se mora izričito navesti osnov podnošenja tužbe. Punomoćje mora biti ovjereno.

Postupak posredovanja

U sporovima za razvod braka po tužbi jednog od bračnih supružnika sprovodi se postupak posredovanja, osim u slučajevima kad postoje okolnosti koje ukazuju na postojanje bilo kojeg oblika nasilja u porodici.

Posredovanje sprovodi sudija pojedinac, a uz poziv za posredovanje dostavlja se i tužba.

Postupak za pokušaj mirenja

Stranke, bez punomoćnika prisustvuju postupku mirenja u kome će pokušati da poremećene odnose razriješe bez konflikta i bez razvoda braka.

Ako se bračni supružnici pomire smatraće se da je tužba povučena.

Ako se jedan ili oba bračna supružnika, ne odazovu pozivu posrednika za mirenje, smatraće se da mirenje nije uspjelo.

Kad mirenje nije uspjelo slijedi pokušaj posredovanja radi postizanja sporazuma o vršenju roditeljskog prava i sporazuma o podjeli zajedničke imovine.

Ako se jedan ili oba bračna supružnika, iako su uredno pozvani, ne odazovu pozivu posrednika za postizanje sporazuma o vršenju roditeljskog prava i podjeli zajedničke imovine, a izostanak ne opravdaju, smatraće se da posredovanje nije uspjelo i nastaviće se postupak po tužbi za razvod braka.

Postupak se mora okončati u roku od 60 dana od dana okončanja postupka mirenja.

Razvod po predlogu za sporazumni razvod

Postupak za sporazumni razvod braka pokreće se zajedničkim predlogom bračnih supružnika (predlog za sporazumni razvod).

Kad je postupak pokrenut na ovaj način, sud ne ispituju činjenice na kojima je predlog zasnovan, ali može odlučiti da se sprovede dokazni postupak, kao po tužbi za razvod braka, ako ocijeni da opravdani interesi zajedničke djece zahtijevaju da se brak održi.

Ako predlagači imaju zajedničku djecu, sud može ispitivati činjenice i sprovoditi dokazni postupak o dijelu predloga bračnih supružnika koji se od-

nosi na vršenje roditeljskog prava, ako dođe do uvjerenja da sporazum roditelja o ovim pitanjima ne pruža dovoljno garancije, da će interesi njihove djece, a naročito djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju biti ovim sporazumom u dovoljnoj mjeri zaštićeni.

Sporazum o razvodu obavežno sadrži pismeni sporazum o vršenju roditeljskog prava kao i pismeni sporazum o diobi zajedničke imovine.

Presuda kojom je brak razveden po predlogu bračnih supružnika za sporazumni razvod braka, u dijelu o razvodu braka, može se pobijati samo zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka ili zbog toga što je predlog dat u zabludi ili pod uticajem prinude ili prevare.

PRESUDA O RAZVODU BRAKA

U bračnom sporu ne može se izreći presuda zbog propuštanja ili presuda na osnovu priznanja ili odricanja, niti stranke mogu zaključiti poravnanje. Sud je dužan da presudom o razvodu braka odluči o vršenju roditeljskog prava, može odlučiti i o ograničenju ili lišenju roditeljskog prava, te odrediti jednu ili više mjera zaštite od nasilja u porodici. Sporazum bračnih supružnika o podjeli zajedničke imovine unosi se u izreku presude o razvodu braka.

Sporazum bračnih supružnika o vršenju roditeljskog prava unosi se u izreku presude o razvodu braka ukoliko sud procijeni da je taj sporazum u najboljem interesu djeteta.

Povlačenje tužbe

U bračnim sporovima tužilac može tužbu povući do zaključenja glavne rasprave bez pristanka tuženog, a sa pristankom tuženog dok postupak nije pravosnažno završen.

Zajednički predlog za sporazumni razvod braka mogu bračni supružnici povući do pravosnažnosti presude o razvodu braka. Smatraće se da je predlog povučen i kad od predloga odustane jedan bračni supružnik.

IMOVINSKI ODNOSI SUPRUŽNIKA

Posebna imovina je ona koju supružnik stekne prije sklapanja braka.

Zajednička imovina je ona imovina koju su supružnici stekli radom u toku trajanja braka.

Dioba zajedničke imovine je utvrđivanje suvlasničkog udjela svakog supružnika u zajedničkoj imovini.

Dioba zajedničke imovine bračnih supružnika može se tražiti za vrijeme braka i poslije njegovog prestanka.

Bračni supružnici mogu zajedničku imovinu sporazumno podijeliti.

Ako ne dođe do sporazuma, imovina bračnih supružnika dijeli se na jednake dijelove.

Na zahtjev bračnog supružnika koji dokaže da je njegov doprinos u sticanju zajedničke imovine očigledno i značajno veći od doprinosa drugog bračnog supružnika, sud će zajedničku imovinu podijeliti prema doprinosu svakog od njih.

Prilikom diobe zajedničke imovine, na zahtjev bračnog supružnika, u njegov će se dio prvo unijeti oni predmeti iz zajedničke imovine koji služe za obavljanje njegovog zanimanja.

Iz zajedničke imovine izdvojiće se i predati bračnom supružniku, pored njegovog dijela, i one stvari stečene radom u toku bračne zajednice koje služe isključivo njegovoj ličnoj upotrebi.

Ako je vrijednost ove imovine nesrazmjerno velika u odnosu na vrijednost cjelokupne zajednič-

ke imovine, izvršiće se dioba i tih stvari, osim ako bračni supružnik koji bi ove stvari trebalo da dobije ne naknadi drugom bračnom supružniku odgovarajuću vrijednost ili ne ustupi drugom bračnom supružniku, po njegovom pristanku, druge stvari. Bračnom supružniku kome se povjeravaju zajednička djeca na čuvanje i vaspitanje daju se, pored njegovog dijela, i stvari koje služe samo djeci ili su namijenjene samo njihovoj neposrednoj upotrebi. Kod diobe zajedničke imovine bračnom supružniku kome su povjerena zajednička djeca na čuvanje i vaspitanje dodjeljuju se one stvari za koje je očigledno da je u interesu da budu u posjedu i svojini bračnog supružnika kome su djeca povjerena.

Bračni ugovor

Bračni supružnici tokom trajanja braka ili prije sklapanja braka mogu svoje imovinske odnose na postojećoj ili budućoj imovini urediti ugovorom (bračni ugovor).

Bračni ugovor zaključuje se u pisanoj formi i mora biti ovjeren od notara, koji je dužan da prije ovjere bračnim supružnicima pročita ugovor i upozori ih da se njime isključuje zakonski režim zajedničke imovine.

Bračni ugovor koji se odnosi na nepokretnosti upisuje se u registar nepokretnosti (katastar).

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

RAZVOD BRAKA

BROŠURA
BROJ:

12

SOCIJALNO STANOVANJE

Šta je socijalno stanovanje?

Socijalno stanovanje je stanovanje odgovarajućeg standarda koje se obezbjeđuje pojedincima ili domaćinstvima koja iz socijalnih, ekonomskih i drugih razloga ne mogu da riješe pitanje stanovanja.

Ko ima pravo na socijalno stanovanje?

Ovo pravo mogu da ostvare fizička lica koja nemaju stan, odnosno drugi objekat za stanovanje, lica čiji stambeni objekat nije odgovarajućeg standarda i koja iz prihoda koje ostvaruju ne mogu da obezbijede stambeni objekat.

Pravo može da ostvari crnogorski državljanin sa prebivalištem na teritoriji Crne Gore, ako ispunjava uslove utvrđene zakonom.

Pravo može da ostvari i strani državljanin i lice bez državljanstva čiji status je riješen u skladu sa zakonom, odnosno međunarodnim ugovorom.

Prioritet u ostvarivanju prava na socijalno stanovanje naročito imaju: samohrani roditelji, odnosno staratelji, lica sa invaliditetom, lica preko 67 godina života, mladi koji su bili djeca bez roditeljskog staranja, porodice sa djecom sa smetnjama u razvoju, pripadnici Roma i Egipćana (RE populacija), raseljena lica, interno raseljena lica s Kosova koja borave u Crnoj Gori, stranac sa stalnim nastanjenjem ili privremenim boravkom koji je imao priznat status raseljenog lica ili interno raseljenog lica i žrtve nasilja u porodici.

Ko se smatra članom porodičnog domaćinstva?

To su lica koja sa korisnikom prava žive u zajed-

ničkom domaćinstvu, i to: bračni drug ili lice koje sa licem živi u vanbračnoj zajednici; djeca rođena u braku ili van braka, usvojena ili pastorčad; druga lica koja je podnosilac zahtjeva ili njegov bračni drug dužan po zakonu da izdržava.

Postupak davanja stambenih objekata u zakup

Postupak pokreće nadležni organ lokalne uprave objavljivanjem javnog poziva za dodjelu stanova u zakup.

Javni poziv sadrži: kriterijume na osnovu kojih će se vršiti dodjela stambenih objekata u zakup; broj i strukturu stambenih objekata koji će biti dodijeljeni u zakup; spisak dokumentacije i podataka o podnosiocu prijave koje je potrebno dostaviti uz prijavu na javni poziv, napomenu da se zahtjev podnosioca prijave čija je dokumentacija nepotpuna ili neblagovremeno dostavljena neće razmatrati; vrijeme trajanja poziva; mjesto i vrijeme prijema dokumentacije, odnosno prijave na javni poziv; osnovne elemente ugovora o zakupu (ugovorne strane, njihova prava i obaveze, visina zakupnine, zabrane i ograničenja i drugo).

Javni poziv objavljuje se na oglasnoj tabli i internet stranici nadležnog organa lokalne uprave, nadležnog centra za socijalni rad i u najmanje jednom dnevnom štampanom mediju koji se distribuira na teritoriji Crne Gore.

Kriterijumi za ostvarivanje prava na socijalno stanovanje su: postojeća stambena situacija; visina prihoda i imovinsko stanje; dužina prebivališta ili boravišta u kontinuitetu u mjestu rješavanja stambene potrebe; broj članova porodičnog domaćinstva; invalidnost; zdravstveno stanje; godine starosti.

Podaci koje je neohodno dostaviti na javni poziv su: ime i prezime, prebivalište, odnosno boravište, državljanstvo, broj članova porodičnog domaćinstva, broj izdržavanih članova domaćinstva, dokaz da je podnosilac prijave korisnik materijalnog obezbjeđenja porodice, imovinsko stanje, zanimanje i drugi podaci od značaja za sprovođenje postupka.

Ugovor o zakupu

Ugovor o zakupu zaključuju nadležni organ lokalne uprave i zakupac, u roku od 30 dana od dana konačnosti odluke o dodjeli zakupa stambenog objekta.

Ugovor o zakupu zaključuje se na određeno vrijeme, a najduže za period do 10 godina, bez mogućnosti produženja.

Izuzetno, ugovor o zakupu sa licima koja imaju prioritet u ostvarivanju prava na socijalno stanovanje, može se zaključiti i na period duži od 10 godina.

Ugovor, obavezno sadrži i podatke o licima koja će zajedno sa zakupcem koristiti stambeni objekat, odnosno koja žive sa zakupcem u istom domaćinstvu i način učešća zakupca u održavanju objekta dodijeljenog u zakup.

Površina stambenog objekta

Zakupcu se može dodijeliti objekat površine najviše do 25m² za jednočlano domaćinstvo, odnosno najviše 7m² za svakog sledećeg člana porodičnog domaćinstva. Ukupna površina ne može biti veća od 85m².

Stambeni objekti dati u zakup, ne mogu se otkupljivati, nasljeđivati, davati u podzakup i otuđivati.

Za korišćenje stambenog objekta iz ugovora o zakupu plaća se zakupnina.

Visina zakupnine se određuje zavisno od visine prihoda porodičnog domaćinstva zakupca, veličine stambenog objekta i visine troškova održavanja stambenog objekta i zajedničkih djelova stambenog objekta.

Zakupnina ne može biti manja od iznosa potrebnog za izmirenje troškova redovnog održavanja stambenog objekta i zajedničkih djelova stambene zgrade.

Ko može biti oslobođen plaćanja zakupnine?

Korisnik prava na materijalno obezbjeđenje porodice može biti oslobođen plaćanja zakupnine, na osnovu odluke nadležnog organa lokalne uprave

Promjena iznosa zakupnine

Ako se zbog izmjene kriterijuma za određivanje zakupnine promijeni iznos zakupnine, zakupac je dužan da plaća promijenjeni iznos zakupnine bez izmjene ugovora, a na osnovu obračuna zakupodavca.

Prenos prava iz ugovora o zakupu

U slučaju smrti zakupca, prava i obaveze iz ugovora prelaze na člana porodičnog domaćinstva koji ispunjava uslove za zaključivanje ugovora o zakupu.

Član porodičnog domaćinstva dužan je da, u roku od 60 dana od nastale promjene, zatraži zaključivanje ugovora o zakupu.

Raskid ugovora o zakupu

Ugovor o zakupu raskida se, ako:

- Zakupac, odnosno član njegovog porodičnog domaćinstva stekne pravo svojine, odnosno pravo zakupa na drugom stambenom objektu;

- Zakupac ne plaća zakupninu u skladu sa ugovorom;
- Zakupac dao netačne ili prećutao podatke od značaja za utvrđivanje ispunjenosti uslova za ostvarivanje prava na socijalno stanovanje;
- Dođe do promjena u imovinskom statusu zakupca (povećanje visine prihoda i slično);
- Zakupac prestane da ispunjava i druge uslove utvrđene ugovorom, odnosno ovim zakonom.

DRUGI NAČIN OSTVARIVANJA PRAVA NA SOCIJALNO STANOVANJE SU:

Dodjela građevinskog zemljišta

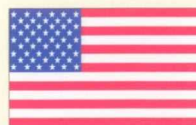
Dodjela građevinskog materijala

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

SOCIJALNO STANOVANJE

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ:

13

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE?

Zdravstveno osiguranje predstavlja posebni oblik društvene organizovanosti pri kojoj se pacijenti osiguravaju od rizika obolijevanja i povređivanja, posredstvom ustanova zdravstvenog osiguranja, koje preuzima taj rizik na sebe nadoknađujući štetu osiguraniku u slučaju odštetnog zahtjeva. Osiguranik svojim doprinosima za zdravstveno osiguranje ne plaća cijenu svoga liječenja, nego cijenu sigurnosti da će ako se razboli, koristeći svoja sredstva i sredstva drugih osiguranika, moći snositi troškove liječenja.

Šta je Fond za zdravstveno osiguranje?

Funkcionisanje Fonda zasniva se na obezbjeđivanju ostvarivanja prava osiguranika i racionalnog trošenja sredstava obveznika uplate doprinosa u cilju stvaranja održivog sistema zdravstva i poboljšanja zdravstvenog stanja stanovništva.

Koja su prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja?

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja su: pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad i pravo na naknadu putnih troškova u vezi sa korišćenjem zdravstvene zaštite.

Ko može ostvariti prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja?

Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja može ostvariti lice kome je utvrđeno svojstvo osiguranog lica, koje utvrđuje Fond. Osiguranom licu Fond izdaje zdravstvenu knjižicu kojom dokazuje svojstvo osiguranika.

Ostvarivanje prava osiguranih lica na liječenje van Crne Gore

Jedno od prava iz zdravstvenog osiguranja je pravo na zdravstvenu zaštitu. Pravo na zdravstvenu zaštitu između ostalog obuhvata i liječenje osiguranih lica u inostranstvu.

Osigurano lice se upućuje van Crne Gore na liječenje onih stanja i oboljenja koja se obezbjeđuju iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i koja ne mogu da se uspješno liječe u Crnoj Gori.

Upućivanje radi liječenja u zdravstvene ustanove u Srbiji sa kojima Fond ima zaključen ugovor, vrši se na osnovu nalaza i mišljenja Prvostepene ljekarske komisije Fonda. Nalaz i mišljenje Prvostepena ljekarska komisija Fonda donosi na osnovu predloga konzilijuma doktora odgovarajućih specijalnosti Kliničkog centra Crne Gore.

Osigurano lice podnosi zahtjev za upućivanje, sa predlogom nadležnog konzilijuma Kliničkog centra Crne Gore, nadležnoj područnoj jedinici Fonda prema mjestu prijave osiguranog lica na zdravstveno osiguranje.

U postupku odlučivanja po zahtjevu osiguranog

lica nalaz i mišljenje daje Prvostepena ljekarska komisija Fonda. Ista komisija odlučuje o sredstvu javnog prevoza kojim će osiguranik putovati radi ostvarivanja zdravstvene zaštite, a takođe odlučuje o potrebi pratioca za vrijeme putovanja.

Na osnovu nalaza i mišljenja Prvostepene ljekarske komisije, Fond izdaje osiguranom licu uputnicu, na osnovu koje ostvaruje zdravstvenu zaštitu u zdravstvenu ustanovu u koju je upućeno i potvrdu o potrebi putovanja na osnovu koje ostvaruje pravo na naknadu troškova prevoza.

Pravo na troškove smještaja i ishrane pratioca za vrijeme ostvarivanja zdravstvene zaštite ima dijete do 15 godina života, kao i dijete do 18 godina života koje je oboljelo od maligne bolesti, ima oštećenje mišića i neuromuskularne bolesti, plegični sindrom, oštećenje sluha, vida i govora sa više od 70% tjelesnog oštećenja, intelektualni invaliditet sa IQ69 i manje, autistične poremećaje, psihozu ili epilepsiju.

Postupak upućivanje radi liječenja u druge države pokreće se po zahtjevu osiguranog lica ili zdravstvene ustanove u kojoj je osigurano lice liječeno. Uz zahtjev se podnosi predlog odgovarajućeg konzilijuma doktora i medicinska dokumentacija o prethodnom liječenju.

U postupku odlučivanja po zahtjevu za upućivanje na liječenje u inostranstvo, nalaz i mišljenje daje Komisija za liječenje u inostranstvu, koja je obrazovana u Centrali Fonda u Podgorici, radi u sastavu od najmanje pet članova, a nalaz i mišljenje o upućivanju radi liječenja u inostranstvo donosi većinom glasova. Na osnovu nalaza i mišljenja komisije, Fond donosi rješenje o upućivanju osigu-

ranog lica radi liječenja u inostranstvo koje sadrži: državu i zdravstvenu ustanovu u koju se osigurano lice upućuje radi liječenja, način plaćanja troškova liječenja, potrebu za pratioem osiguranog lica u odlasku i povratku, potrebu za pratioem za vrijeme liječenja, vrstu i način prevoza isl.

Način i postupak ostvarivanja naknade troškova osiguranog lica upućenog na liječenje van Crne Gore

Po obavljenom liječenju u inostranstvu, osigurano lice ili njegov pratilac, dužno je da Fondu podnese izvještaj u roku od osam dana od dana povratka sa liječenja, uz koji dostavlja medicinsku dokumentaciju o obavljenom liječenju, prevozne karte, račune za eventualne plaćene troškove nabavke lijekova, medicinskih sredstva isl. u toku liječenja i drugu dokumentaciju.

Osiguranom licu koje je upućeno radi liječenja u zdravstvene ustanove van Crne Gore, po povratku sa liječenja, nadoknađuju se troškovi prevoza. Naknada troškova prevoza pripada i pratiocu osiguranog lica kada je nadležna komisija odobrila pratioca za vrijeme putovanja. Ovi troškovi se nadoknađuju na osnovu priloženih karata sredstva javnog prevoza koje je korišćeno saglasno rješenju o upućivanju radi liječenja u inostranstvu, odnosno saglasno odobrenom sredstvu javnog prevoza na potvrdi o potrebi putovanja radi ostvarivanja zdravstvene zaštite i medicinske dokumentacije o obavljenom liječenju.

Osiguranom licu se takođe nadoknađuju i drugi troškovi koji su vezani za predmetno liječenje, kao

na primjer troškovi kupovine lijekova koji su bili neophodni za liječenje osiguranog lica u zdravstvenoj ustanovi u koju je upućeno, a iste iz nekog razloga ustanova nije imala na raspolaganju, medicinskih sredstava isl. Naknadu troškova osigurano lice ostavruje na osnovu zahtjeva, medicinske dokumentacije, računa o izvršenom plaćanju isl.

U slučaju smrti osiguranog lica koje je upućeno na liječenje van Crne Gore, za vrijeme ostvarivanja zdravstvene zaštite, porodica osiguranog lica ima pravo na naknadu troškova prevoza posmrtnih ostataka.

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE?

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ:

14

NEKA PRAVA ZAPOSLENIH RODITELJA

Zaštita zbog trudnoće i njege djeteta

Poslodavac ne može odbiti da zaključi ugovor o radu sa trudnom ženom, niti joj može otkazati ugovor o radu zbog trudnoće ili ako koristi porođiljsko odsustvo.

Poslodavac ne može da raskine ugovor o radu sa roditeljem koji radi polovinu punog radnog vremena zbog njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, samohranim roditeljem koji ima dijete do sedam godina života ili dijete sa teškim invaliditetom, kao ni sa licem koje koristi neko od navedenih prava.

Za vrijeme odsustva sa rada zbog njege djeteta i korišćenja roditeljskog odsustva

poslodavac ne može zaposlenom da otkáže ugovor o radu.

Zaposlenoj ženi kojoj ugovor o radu na određeno vrijeme ističe u periodu korišćenja prava na porođiljsko odsustvo, rok za koji je ugovorom o radu zasnovala radni odnos na određeno vrijeme produžava se do isteka korišćenja prava na porođiljsko odsustvo.

Ne mogu se proglasiti licima za čijim je radom prestala potreba usljed uvođenja tehnoloških, ekonomskih ili restrukturalnih promjenakod poslodavca.

Privremeni raspored

Na osnovu nalaza i preporuke nadležnog dokto-

ra medicine, žena za vrijeme trudnoće i dok doji dijete, može biti privremeno raspoređena na druge poslove, ako je to u interesu očuvanja njenog zdravlja ili zdravlja njenog djeteta.

Ako poslodavac nije u mogućnosti da zaposlenoj obezbijedi raspored na

drugi posao, zaposlena ima pravo na odsustvo sa rada, uz naknadu zarade u skladu sa kolektivnim ugovorom, koja ne može biti manja od naknade koju bi zaposlena ostvarila da je na svom radnom mjestu.

Zaposlena žena za vrijeme privremenog rasporeda na druge poslove ima pravo na zaradu radnog mjesta na koje je radila prije raspoređivanja.

Zaštita od rada dužeg od punog radnog vremena, odnosno noću

Zaposlena žena za vrijeme trudnoće i žena koja ima dijete mlađe od tri godine života ne može raditi duže od punog radnog vremena, niti noću.

Izuzetno, zaposlena žena koja ima dijete starije od dvije godine života može raditi noću, samo ako pisanom izjavom pristane na takav rad.

Jedan od roditelja koji ima dijete sa težim smetnjama u razvoju, kao i samohrani roditelj koji ima dijete mlađe od sedam godina života može raditi duže od punog radnog vremena, odnosno noću, samo na osnovu pisanog pristanka.

RODITELJSKO ODSUSTVO

Roditeljsko odsustvo je pravo jednog od roditelja da koristi odsustvo sa rada zbog njege i staranja o djetetu.

Roditeljsko odsustvo se može koristiti u trajanju do 365 dana od dana rođenja djeteta.

Roditelj može da otpočne da radi i prije isteka ovog roka, ali ne prije nego što protekne 45 dana od dana rođenja djeteta.

U tom slučaju roditelj nema pravo da nastavi korišćenje roditeljskog odsustva.

Ako jedan od roditelja prekine korišćenje roditeljskog odsustva, drugi roditelj ima pravo da koristi neiskorišćeni dio roditeljskog.

Majka djeteta ne može prekinuti korišćenje porođiljskog odsustva prije nego što protekne 45 dana od dana rođenja djeteta.

Porođiljsko odsustvo

Zaposlena žena može da otpočne porođiljsko odsustvo 45 dana, a obavezno 28 dana prije porođaja.

Porođiljsko odsustvo traje najduže 365 dana od dana rođenja djeteta.

Ukoliko zaposlena žena otpočne da radi, prije isteka roka, ali ne prije nego što protekne 45 dana od rođenja djeteta, ima pravo da pored dnevnog odmora, u dogovoru sa poslodavcem, koristi još 90 minuta odsustva sa rada zbog dojenja djeteta.

Naknada zarade i povratak na isto radno mjesto

Za vrijeme porođiljskog odsustva roditelj ima pravo na naknadu zarade u visini zarade koju bi ostvarila/o da radi.

Poslodavac je dužan da zaposlenom po isteku porođiljskog, odnosno roditeljskog odsustva obezbijedi povratak na isto radno mjesto ili na odgovarajuće radno mjesto sa najmanje istom zaradom.

Zaštita za slučaj rođenja mrtvog djeteta

Ako zaposlena žena rodi mrtvo dijete ili ako dijete umre prije isteka porodiljskog odsustva ima pravo da produži porodiljsko odsustvo za onoliko vremena koliko je, prema nalazu ovlaštenog ljekara specijaliste, potrebno da se oporavi od porođaja i psihičkog stanja prouzrokovanog gubitkom djeteta, a najmanje 45 dana, za koje vrijeme joj pripadaju sva prava po osnovu porodiljskog odsustva.

Rad roditelja sa polovinom punog radnog vremena

Nakon isteka porodiljskog odsustva, jedan od zaposlenih roditelja ima pravo da radi polovinu punog radnog vremena za vrijeme dok dijete navrší tri godine života, ukoliko je djetetu potrebna pojačana njega.

Rad sa polovinom punog radnog vremena zbog njege djeteta sa smetnjama u razvoju

Pravo da radi polovinu punog radnog vremena ima roditelj, usvojilac ili lice kome je nadležni organ starateljstva povjerio dijete sa smetnjama u razvoju na staranje i njegu, odnosno lice koje se stara o osobi sa teškim invaliditetom u skladu sa posebnim propisima.

Odsustvo sa rada bez naknade zarade, zbog njege djeteta do tri godine života

Jedan od roditelja ima pravo da odsustvuje sa rada dok dijete navrší tri godine života, a ukoliko započeto korišćenje ovog prava prekine prije isteka navedenog roka, nema pravo da ga dalje koristi.

Za vrijeme odsustvovanja sa rada, zaposleni ima pravo na zdravsteno i penzijsko-invalidsko osiguranje, a ostala prava i obaveze miruju.

Za vrijeme odsustvovanja sa rada zaposleni nema pravo na naknadu zarade.

ZAŠTITA PRAVA ZAPOSLENOG

Zaposleni koji smatra da mu je povrijeđeno neko pravo iz rada može podnijeti zahtjev poslodavcu da mu obezbijedi ostvarivanje tog prava. Poslodavac je dužan da odluči po zahtjevu, u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva. Ova odluka je konačna i dostavlja se zaposlenom u pisanom obliku, sa obrazloženjem i poukom o pravnom lijeku u roku od osam dana od isteka roka za odlučivanje.

Zaposleni koji nije zadovoljan odlukom poslodavca ima pravo da pokrene spor pred nadležnim sudom, u roku od 15 dana od dana dostavljanja odluke.

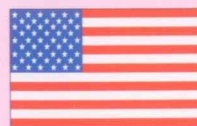
Poslodavac je dužan da pravosnažnu odluku suda izvrši u roku od 15 dana od dana dostavljanja odluke, ako odlukom suda nije određen drugi rok.

PRAVNI CENTAR
LEGAL CENTER

NEKA PRAVA ZAPOSLENIH RODITELJA

Finansiran od:

 CRS
CATHOLIC RELIEF SERVICES

BROŠURA
BROJ:

15